

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. ЛЮБОМИР АНДРЕЙЧИН“

ОТЧЕТ ЗА 2024 ГОДИНА

Съдържание

1. Проблематика на звеното

1.1. Преглед на изпълнението на целите (стратегически и оперативни), оценка и анализ на постигнатите резултати и на перспективите на Института за български език в съответствие с неговата мисия и приоритети, съобразени с утвърдените научни тематики.....	2
1.1.1. Системно проучване и описание на граматичната структура и лексикалния състав на съвременния български книжовен език.....	3
1.1.2. Запазване и утвърждаване на българската национална идентичност като част от културното разнообразие в Европа и света.....	6
1.1.3. Разработване на електронни езикови ресурси и програмни приложения за експертна и масова употреба.....	8
1.2. Изпълнение на Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017 – 2030 г.....	8
1.3. Полза / ефект за обществото от извършваните дейности.....	13
1.4. Взаимоотношения с други институции.....	14
1.5. Общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата	
1.5.1. Практически дейности, свързани с работата на национални, правителствени и държавни институции, индустрията, енергетиката, околната среда, селското стопанство, национални културни институции и др. (относими към получаваната субсидия).....	15
1.5.2. Проекти, свързани с общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата и обществото, финансирани от национални институции (без Фонд „Научни изследвания“), програми, националната индустрия и пр. – до ТРИ най-значими проекта (заглавие на проекта, програма, по която се финансира, координатор и постигнати резултати).....	19
2. Резултати от научноизследователската дейност през 2024 г.....	21

2.1. ЕДНО най-значимо научно постижение.....	21
2.2. ЕДНО най-значимо научноприложно постижение.....	22
3. Международно научно сътрудничество.....	22
3.1. Междуакадемично сътрудничество.....	23
3.2. Международни проекти с външно финансиране.....	25
4. Участие на звеното в подготовката на специалисти.....	26
5. Иновационна дейност и анализ на нейната ефективност	
5.1. Осъществяване на съвместна иновационна дейност с външни организации и партньори, вкл. поръчана и договорирана с фирми от страната и чужбина.....	27
5.2. Извършен трансфер на технологии и/или подготовка за трансфер на технологии по договор с фирми, данни за полученото срещу това заплащане; данни за реализираните икономически резултати във фирмите (работни места, печалба, производителност, дял от новите продукти в общия обем на продажбите и т.н.).....	27
6. Стопанска дейност на звеното	
6.1. Осъществяване на съвместна стопанска дейност с външни организации и партньори (продукция, услуги и др., които не представляват научна дейност на звеното), вкл. поръчана и договорирана от фирми от страната и чужбина.....	27
6.2. Отдаване под наем на помещения и материална база.....	27
6.3. Сведения за друга стопанска дейност.....	27
7. Кратък анализ на финансовото състояние на звеното за 2024 г.....	27
8. Издателска и информационна дейност на Института за български език за 2024 г.....	28

1. Проблематика на звеното

1.1. Преглед на изпълнението на целите (стратегически и оперативни), оценка и анализ на постигнатите резултати и на перспективите на звеното в съответствие с неговата мисия и приоритети, съобразени с утвърдените научни тематик.

Институтът за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките е национален научен център за изследване и описание на българския език – на неговото съвременно състояние, история, диалектно многообразие и на връзките му с други езици.

Мисията на Института за български език включва:

- провеждане на фундаментални и научноприложни изследвания на българския език в съответствие с националните и европейските приоритети;
- изследване, описание, съхранение и популяризиране на българското езиково културноисторическо наследство;
- разработване на езикови ресурси и технологии за българския език;
- подпомагане на изучаването на българския език на всички равнища.

През 2024 г. работата на Института за български език е ориентирана към изпълнението на „Стратегията и плана за развитие на Института за български език „Проф.

Любомир Андрейчин“ при БАН (2018 – 2030)⁴, които са в синхрон с актуализираната „Национална стратегия за развитие на научните изследвания в Република България (2017 – 2030)“ (приета с Решение на Народното събрание на Република България, 2017 г.), Стратегията за развитие на Българската академия на науките (2018 – 2030)“ (приета с Решение на Общото събрание на БАН, 2018 г.), както и с редица национални и европейски документи, които имат отношение към обсъжданите въпроси.

През 2024 г. изследователите от Института за български език работиха общо по **17** научни проекта, утвърдени от Научния съвет на Института през 2022 и 2023 г. и финансирани от бюджетната субсидия. Темите на проектите са пряко свързани с основните приоритетни направления за изследване и развитие на Института за български език:

- Академични речници на българския език
- Теоретични езиковедски изследвания
- Езикова култура
- Езиково културноисторическо наследство на българите
- Електронни езикови ресурси и програми за тяхната обработка
- Извори за историята на българския език

Положителната оценка, която може да се даде за дейността на Института за български език при Българската академия на науките през 2024 г., се основава на:

- научните и научноприложните резултати, отразени в публикации и цитирания в престижни научни издания;
- успешното приложение на езиковите технологии в иновативни разработки в съответствие с приоритетни направления на „Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България (2017 – 2030)“;
- активното участие в проекти на европейско и национално равнище;
- експертното обслужване на държавата и обществото;
- участието на учени в експертни международни научни организации, в програмни комитети на международни конференции, в редакционни колегии и съвети на авторитетни международни списания и др.;
- активните контакти с университети и научни институции в страната и в чужбина;
- развитието и прилагането на съвременни изследователски подходи и езикови технологии в обучението по български език.

По-долу са описани по-конкретно основните резултати от научноизследователската дейност на Института за български език в отделните направления.

1.1.1. Системно проучване и описание на граматичната структура и лексикалния състав на съвременния български книжовен език

Една от основните задачи на Института е системното проучване и описание на граматичната структура и лексикалния състав на съвременния български език.

А) Изследване на граматичната система на съвременния български книжовен език и писмената практика

В рамките на проекта „Нормативна граматика на съвременния български книжовен език. Етап 2“ се извършва фундаментално научно изследване на граматичната система на българския книжовен език. През 2024 г. беше подготвен *Грамматичен речник. Формоизменението в съвременния български книжовен език*, разработен въз основа на

⁴<https://ibl.bas.bg/wp-content/uploads/2014/09/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0-2018-%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf>

словника на *Официалния правописен речник*. Речникът има подчертано нормативен характер с описание на всички лексеми от Речника по флективни типове. Продължи работата и върху колективна монография за простите синтактични групи и нормативните особености, свързани с употребата им.

Б) *Проучване на съвременното състояние на българската лексика и лексикографско описание на българския език*

Речниците, които Институтът съставя, отговарят на нуждите на съвременното общество от качествени и професионално изработени източници на информация за значението, формите, употребата и произхода на думите в българския език.

Проектът „Речник на българския език“ е насочен към съхраняване и представяне на лексикалното богатство и разнообразие на българския език от началото на XIX в. до днес в различните му хронологични и стилистични пластове. Това обуславя значимостта на проекта за българското общество в дългосрочен план. Важна насока в осигуряване на лесен достъп на носителите на българския език до съдържанието на Речника е поддържането на онлайн версия на Речника, която е свободно достъпна в интернет и се актуализира постоянно. През 2024 г. продължи работата върху поредните томове 17 и 18 на *Речник на българския език*. Съставени са 626 компютърни страници с нови речникови статии от буква С. Редактирани са 801 компютърни страници на първи етап на редакция и 930 страници – на главна редакция. Поправени и преработени след редакция са 968 страници, а след авторски преглед – 335 страници. Продължава и дигитализирането на лексикалните архиви на Речника (сканирани са части от Възрожденския архив), попълването на електронния архив на Секцията (прибавени са 5000 нови документа), както и допълването на списъка с Извори на лексикалния материал за РБЕ.

По проекта „Речник на лингвистичните термини в българския език“ през 2024 г. бяха установени отношенията между термините в отделните подобласти на езикознанието, включително с оглед на понятийно-семантичната и лексикалносемантичната системност. Бяха определени класификационните групи термини във всяка от подобластите на езикознанието. Съставени са дефиниции и речникови статии на термините по класификационни групи.

В) *Езикова култура*

Кодифицирането на книжовноезиковата норма на българския език е сред основните задачи на Института за български език. За целта се анализира съвременното състояние на езика и се изработват нормативни справочници с официален характер.

През 2024 г. започна работата по проекта „Езикова култура и езикова политика. Употреба на главни и малки букви: актуална писмена практика и нормативни проблеми“. Разработена е тематична библиография по въпроса и е проучена литература върху общите и конкретните проблеми по темата. Събран е материал за базата от данни с примери – названия с проблеми при употребата на главни и малки букви. Извършена е предварителна подготовка на въпросник за анкетно проучване. Извършени са изследвания върху особеностите на нормите за употреба на главни и малки букви и на тяхната кодификация, направени са наблюдения върху затрудненията в езиковата практика, както и върху спецификата на езиковото консултиране. Резултатите от проучванията ще подпомогнат усвояването на правописните норми и подобряването на качеството на писмената комуникация в публичната сфера.

В рамките на проекта се провежда активна консултантска дейност чрез Службата за

езикови справки и консултации (вж. 1.5.1.), в която постъпват запитвания по различни канали – през 2024 г. е отговорено на 1570 запитвания по имейла, на над 6500 запитвания по телефона и на около 1500 запитвания във Фейсбук. Развиват се и електронните ресурси за езиково консултиране, като в справочника „Езикови справки по интернет“ са въведени нови 50 езикови въпроса на потребители. Към момента в справочника са публично достъпни 2754 реални потребителски въпроса и техните отговори.

Приключи първият етап от работата по проекта БЕРОН (Български езикови ресурси онлайн) – национална онлайн платформа за езикови ресурси, свързани със задължителните книжовни норми за правопис, правоговор и граматика (вж. 1.5.2.), като платформата беше представена официално на 10 май 2024 г.

През 2024 г. завърши тригодишен етап от проекта „Написаното остава. Пиши правилно!“, в който участват 34 учени от Института и който е част от едноименната кампания на Института, която си поставя за цел да подкрепя правилната употреба на българския език и повишаването на грамотността и езиковата компетентност сред българите. През тригодишния период на проекта ежегодно бяха подготвяни, провеждани и разпространявани диктовки по случай 24 май. Бяха създавани езикови задачи и материали за обучение в помощ на учениците и учителите, които бяха апробирани в рамките на провежданите викторини в различни училища и университети и на инициативи като Софийския фестивал на науката, Европейския ден на езиците, „Алея на книгата“. Бяха разработвани и специални езикови задачи за националното Състезание по компютърна лингвистика, което се организира от Института всяка година. Бяха създадени и публикувани материали за популяризиране на езиковите ресурси на Института за български език. Учените участваха и в конкурсите на Ученическият институт на Българската академия на науките. В Интернет справочника „Написаното остава. Пиши правилно!“ (електронно периодично издание на Института с научнопопулярен характер) редовно беше публикувана разнообразна информация по въпроси, свързани със значението, употребата, произхода и стилистичната характеристика на думите в българския език; правописа, правоговора и пунктуацията в съвременния български книжовен език; значението и употребата на новите думи и на термините в българския език; и други езикови въпроси. През 2024 г. бяха публикувани 22 езикови бележки в категория „Лексика“, 11 – в категория „Правопис“, 5 – в категория „Грамматика“ и 3 – в категория „Пунктуация“. Езиковите бележки са част и от седмична рубрика във в. „Аз-буки“. В рамките на различни инициативи по проекта е популяризирана дейността на Института за български език и създадените езикови ресурси (вж. 1.5.1.).

Г) *Разработване на проблеми от областта на теорията за езика*

През 2024 г. продължи работата по проекта „Теоретични въпроси на терминознанието (с оглед на приложението им в терминологичната практика)“, свързан с разработването на теоретико-методологичните и приложни основи за създаването и развитието на специалните езици в научната, обществено-политическата и учебната дейност. През годината продължи проучването на специализирана литература; беше извършен семантичен анализ на определени понятия във връзка с позиционирането им в структурната класификация на понятийно-семантичните категории на терминологията; проучени бяха подходи от информационните технологии за откриване на термини, за определяне на значението и семантиката им и начини за тяхното представяне. Издадена е една публикация, а една е под печат.

През 2024 г. продължи работата по проекта „Изреченският формат между синтаксис и прагматика – двусъставни, едносъставни, неразчленими и непълни изречения“, в рамките на

който беше подготвена монография „Изреченският формат между синтаксис и прагматика“ на проф. д.ф.н. М. Стаменов.

През годината бяха публикувани четири теоретични труда – две монографии и два тематични сборника:

Георгиева, М. „Четвъртата“ власт на езика. Етимон и метафора. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2024. 126 с. ISBN 978-954-07-6074-2.

Коева, Св. (съст. и ред.). Семантични студии. Синтактично и семантично описание на български глаголи. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2024. 180 с. ISBN 78-619-245-448-7.

Колковска, С. (съст. и ред.). Фразеологични студии. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2024. 159 с. ISBN 978-619-245-400-5 (print), ISBN 978-619-245-401-2 (e-book).

Кръпова, Ил., Цв. Димитрова. Българският език в европейския езиков ареал. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2024. 383 с. ISBN 978-954-07-5978-4.

1.1.2. Запазване и утвърждаване на българската национална идентичност като част от културното разнообразие в Европа и света

В Института се изследват и издават писмени езикови паметници (от 9. – 10. до 19. век), проучва се произходът на българската лексика, описва се състоянието на българските диалекти, на българската антропонимия и топонимия, разработват се проблеми, свързани с взаимоотношенията между езика и културата на българския народ.

През 2024 г. бяха публикувани три монографии и два колективни труда в областта на езиковото културноисторическо наследство:

Абаджиева, М. Книжнината на българските католици от XIX век и банатската книжнина. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2024. 168 с. ISBN 978-619-245-403-6.

Митринов, Г. Езикова история от Златоградско. Златоградската антропонимия (XVI – XX век). София, 2024. 152 с. ISBN 978-619-910-364-7.

Митринов, Г. Езикови свидетелства за българския характер на населението в Южните Родопи и Югоизточна Македония през XVI век. Част 3. Неврокопска каза. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2024. 407 с. ISBN 978-619-245-449-4.

Цибранска-Костова, М., М. Абаджиева, Е. Мирчева, Г. Митринов, К. Мичева-Пейчева, Т. Брага. Страници от историята на българската книжнина и език. Текстове и преводи. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2024. 291 с. ISBN 978-619-245-498-2.

Чолева-Димитрова, А., Н. Данчева, М. Влахова-Ангелова, Г. Петкова. Българските лични имена днес. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2024. 207 с. ISBN (print) 978-619-245-434-0, (online) 978-619-245-435-7.

През 2024 г. Институтът подпомогна издаването на последната монография на проф. д-р Явор Милтенев „Преславските лексикални маркери“ (София: Авалон, 2024. 232 с. ISBN 978-954-970-447-1).

През годината започна работата по нов етап (2024 – 2026 г.) от проекта „Български етимологичен речник“. Беше изработен материал за речника в обем от 120 страници (думи с начално *x*- и *y*-). В подготвения материал е застъпена богата диалектна лексика от изконен славянски и чуждоезиков произход (предимно балкански заемки от турски и гръцки). По проекта са изнесени два доклада на международни конференции у нас и са публикувани 7

статии.

Продължи работата по проекта „Изследване на българските диалекти на различни езикови равнища“. По темата „Български диалектен кулинарен речник“ (2022 – юни 2025 г.) продължиха колективните обсъждания на проблемен речников материал, бяха редактирани всички речникови статии и нанесени поправки и уточнения след редактирането. Беше извършена и работа по лексикалните препратки в речника. В рамките на проекта продължи работата и по темата „Говорът на с. Речане, Призренско (с особен оглед на морфологичната система)“ (2023 – 2025 г.), като беше извършено описание на глаголната диалектна система. През годината са изнесени общо осем доклада на международни форуми у нас и в чужбина и са излезли от печат общо 12 публикации по проекта.

В рамките на проекта „Етнолингвистични теоретични и приложни изследвания. Картината на света в българския език и в съпоставка с други езици“ през 2024 г. продължи работата по „Терминологичния речник по етнолингвистика“ (юни 2022 – юни 2025 г.). Проучвана е нова теоретична литература, обогатен е словникът на речника (около 370 терминологични единици), работено е по прецизиране на концепцията, събрана е библиография (420 единици, извлечени от 450 етнолингвистични текста) и е започнала работа по изработването на пробни речникови статии. Публикувана е една тематично свързана статия. По темата „Теория и практика на аксиологичните изследвания на езика и речта в България – общочовешки универсалии и национална специфика на ценностите“ (2023 – 2025 г.) са проучвани теоретични разработки за ценностите в България и Европа, ексцерпиран е нов лингвистичен материал (за концептите *толерантност* и *скромност*, *индивид* и *общество*, *надежда* и *милосърдие*, *мотивация* и *отзивчивост*), подготвени са и са проведени два вида анкети – със свободен асоциативен отговор и с готов избираем отговор, като част от анкетите вече е обработена. По темата на проекта са изнесени 5 доклада на международни форуми у нас и в чужбина и са публикувани 5 статии. Продължиха проучванията по колективната тема „Езикова херменевтика: езикова компетентност и когнитивна интерпретация (концептуална релативност – език)“ (септември 2023 – септември 2026 г.). Представени са резултати в два доклада на международни конференции у нас, единият от които е под печат, и в две публикации. По темата „Синкретизъм и синтаксис“ (юли 2023 – юли 2025 г.) са издадени две публикации, а една е под печат.

През годината започна нов етап от работата по проекта „Български топонимен речник“ (2024 – 2026 г.). Бяха изработени ономастични речникови статии от букви „В“, „Ж“, „З“, „И“, „П“, и беше редактирана буква „Р“. Продължи работата по допълване на ръководството за съставяне на ономастични речникови статии, по допълване на списъка с приетите съкращения в Речника, както и работата с административни документи за установяване на актуалното състояние на изследваните в ономастично отношение обекти и работата с Единния класификатор на административно-териториалните и териториалните единици (ЕКАТТЕ) и Националния регистър на населените места (НРНМ) за установяване на закрити селища, променени имена и др. През 2024 г. е изнесен един доклад на международен форум, който е под печат, и са публикувани две статии по темата на проекта, а една е под печат.

1.1.3. Разработване на електронни езикови ресурси и програмни приложения за експертна и масова употреба

През 2024 г. продължи работата по проекта „Семантични ресурси и програми за обработка на езика (лексикално-семантични мрежи и езикови модели)“. Бяха редактирани 3200 синонимни множества от Кулинарния уърднет (<https://dcl.bas.bg/bulnet/>). Довършена

беше работата по флективното описание на географски съставни съществителни имена. Бяха извлечени колокации от Българския национален корпус със системата СкечЕнджин – над 400 000 колокации за над 4000 съществителни имена. Примерите за тяхната употреба са филтрирани автоматично и са допълнени с примери от други източници. Създадена беше методология за ръчен подбор на автоматично извлечените колокации и тяхното класифициране, въз основа на която колокациите и примерите бяха редактирани. Бяха проведени експерименти с големи езикови модели – Llama3.1 и Llava. Беше създаден многоезиковият ресурс DiBiMT (Disambiguation Biases in MT; с осем езикови двойки между английски и един от следните езици: български, китайски, нидерландски, немски, италиански, руски, словенски и испански; <https://nlp.uniroma1.it/dibimt/>), предназначен за изследване на способността на системите за автоматичен превод да се справят с лексикалната многозначност. Ресурсът е използван за подробно изследване на 22 системи за автоматичен превод, като беше установено, че комерсиалните системи превъзхождат тези с отворен достъп.

Поддържа се „Българският езиков портал“ (http://ibl.bas.bg/dictionary_portal/), който предоставя достъп до: „Граматичен речник на българския език“; синонимен, антонимен и фразеологичен речник; три речника на новите думи; тълковни речници – многотомния „Речник на българския език“ и трети том на „Речник на съвременния български книжовен език“. Продължи и работата по разширяване на Българския уърднет (<https://dcl.bas.bg/bulnet/>) и на Българския национален корпус (<https://search.dcl.bas.bg/>).

1.2. Изпълнение на „Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България (2017 – 2030)“ – извършени дейности и постигнати резултати по конкретните приоритети

Проектите на Института се вписват в инструментите за постигане на основната цел на Националната стратегия за развитие на научните изследвания (2017 – 2030) – развитие и модернизирание на научните изследвания, като в синхрон с Националната стратегия са Стратегията за развитие на Българската академия на науките (2018 – 2030) и Стратегията и Планът за развитие на Института за български език при Българската академия на науките (2018 – 2030). Главен обект на изследователската дейност на Института за български език е езикът на българите, който има основна роля за изграждане и съхранение на българската национална идентичност. Българистичните изследвания по лексикология, история на езика, диалектология, етимология, ономастика, етнолингвистика, съпоставителните изследвания с други езици, проблемите на езиковедската теория и др. са принос към изследването на културното разнообразие в Европа и в света, като открояват богатството и спецификата на българския език. Учените от Института интегрират в научните и научноприложните си изследвания съвременни методи и средства в областта на теоретичната и приложната лингвистика, включително при създаването на езикови ресурси и програми за обработка на езика, за да гарантират стойността на постигнатите резултати за обществото. В работата си учените от Института се стремят да осигурят видимост на постигнатите резултати (чрез публикации в международни реферирани научни издания и участия в международни конференции), включително в рамките на европейското изследователско пространство, както и да разширяват международното научно сътрудничество.

И през 2024 г. част от дейностите са свързани с **работа по проекти, финансирани от външни за БАН източници:**

– **Фонд „Научни изследвания“:** три проекта по конкурси за фундаментални научни изследвания.

През 2024 г. приключи работата по проекта „Обогатяване на семантичната мрежа Уърднет с концептуални фреймове“ (КП-06-ПН49/13) с ръководител проф. д-р Св. Коева. Беше направена проверка на коректността на автоматично приписаните фреймове към глаголни синонимни множества от класове глаголи. Беше създаден двуезиков корпус от примери (за български и за английски език) със семантико-синтактична анотация с 13 295 анотирани примера на английски език, извлечени от корпуса с примери във Фреймнет и покриващи 3577 различни валентни модела, и 2050 примера за български език, покриващи 272 валентни модела. Резултат от дейността са Усъвършенстваната система от концептуални фреймове, интегрирани в Уърднет, и Корпусът от анотирани примери, потвърждаващи валидността на приписаните семантични фреймове и отразяващи синтактичната и семантичната реализация на фреймовите елементи. Разработена е Разширена онтология на семантичните класове на съществителните, съотнесени с подходящи синонимни множества от Уърднет, семантичните типове от Корпусния анализ на изреченски модели, семантичните типове от Фреймнет и селективните предпочитания от Върбатлас. В системата Булфрейм са използвани 364 уникални семантични класа съществителни, приложени в 1745 семантични описания към 1233 фреймови елемента. Предлага се теоретична рамка за описание на различни класове глаголи въз основа на система от семантични фреймове с прилежащите им фреймови елементи и чрез набор от лексикални, семантични и синтактични характеристики. Направени са теоретични изследвания за различни семантични фреймове и класове глаголи. Резултатите са обобщени в две колективни монографии – една публикувана и една под печат.

През 2024 г. продължи работата по проекта „Онтология на предикатите за действие – лингвистично моделиране с фокус върху българския език“ (КП-06-Н 80/9) с ръководител проф. д-р Св. Коева. Направен беше сравнителен анализ на съществуващите изследвания на предикатите за действие в контекста на семантичната типология на предикатите. Бяха обобщени семантичните характеристики на двете основни групи предикати – за действие и за състояние, и бяха апробирани съществуващите тестове за диференциране на глаголите за действие в български. Бяха подбрани тестове за диференциране на предикатите за действие за български от останалите основни класове предикати и от някои подкласове. Беше изградена система от семантични характеристики и техните параметри, чрез които да се опише семантично структурата на предикатите за действие. Беше разгледана синтактичната структура на предикатите за действие с описание на типовете фрази, които могат да заемат отделните аргументни позиции, и степента на задължителност на аргументите. Направени бяха наблюдения върху употребата на предикатите за действие от няколко семантични класа въз основа на емпиричен анализ на анотирани данни (корпус с изречения с анотирани синтактични изрази, чрез които се реализират фреймовите елементи на приписания фрейм от Фреймнет). Създадена беше база от данни с езиков материал, илюстриращ предикатите за действие за български и други езици (английски, руски, италиански): български език – 1349 примера (паралелни примери – 1061 на английски; 800 на италиански; 571 на руски).

През 2024 г. продължи работата по проекта „Културната идентичност на банатските българи и българската католическа книжнина“ (КП-16-Н70/1) с ръководител гл. ас. д-р М. Абаджиева. На 26 януари 2024 г. в Българската академия на науките се състоя Третата международна научна конференция „Банатските българи – културно наследство, език и литература“, чиито съорганизатори бяха Институтът за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при БАН, Институтът за литература при БАН, Институтът за етнология и фолклористика с Етнографски музей при БАН и Дружеството на банатските българи в България „Фалмис“. Гости на събитието бяха потомци на банатските българи, живеещи в България. В рамките на проекта беше създаден канал в ютюб с автентични записи:

<https://www.youtube.com/@kp06n701>. Публикувани са една монография и 7 статии, 6 статии са под печат.

– Министерство на образованието и науката:

Национална онлайн платформа за езикови ресурси БЕРОН. През 2024 г. заработи националната онлайн платформа за езикови ресурси, свързани със задължителните книжовни норми за правопис, правоговор и граматика, БЕРОН (Български езикови ресурси онлайн), разработена съвместно с Института за информационни и комуникационни технологии с финансовата подкрепа на МОН (Постановление № 3 на Министерски съвет от 10.01.2020 г., изм. с Постановление № 71 на Министерски съвет от 05.03.2021 г. за създаване и функциониране на Механизъм за възлагането и изпълнението на научни консултации от БАН) (споразумение Д01-300/17.12.2021 г. между МОН и ИБЕ на БАН). МОН иницира и финансира следващ етап на проекта, целящ надграждане на платформата със съдържание и нови функционалности (Споразумение Д01-186/17.10.2024 г. със срок за изпълнение 30 месеца).

Национална научна програма „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“ (2022 – 2025 г.). В рамките на Програмата учени от различни секции в Института изпълняват 4 научни задачи по два от работните пакети. По Работен пакет 2. *Образователна дейност и обучения* беше разработена Онлайн библиографска платформа „Езиковедска българистика. Библиография на българска езиковедска литература“ (<https://biblio.ibl.bas.bg/#/>). Библиографската платформа за автоматизирано търсене на информация във всички области на езиковедската българистика има за цел да подпомогне научноизследователската дейност на чуждестранните българисти и да популяризира постиженията на българското езиковедство в българистичните центрове в чужбина. По Работен пакет 3. *Дигитални ресурси* се изпълняват три задачи: „Дигитализиране на текстове и изследвания, свързани с историята на българския език“, чиято цел е да се насърчи работата в областта на езиковата диахрония, насочена към изследване на българския език от 15. – 19. век, и други въпроси, свързани с историята на езика; „Словник за българско-хърватски речник“ за разработване на български словник (лявата част на двуезичен речник) като основа за първия българско-хърватски речник, който да подпомогне работата на лекторатите по български език в хърватските университети и по хърватски език в българските университети, преподаването на роден език в българските училища в Хърватия и провеждането на българистични изследвания; и „Предоставяне на онлайн достъп до адаптирани лексикографски ресурси“ за онлайн публикуване на дигитализирани лексикографски трудове (вж. 1.5.2.).

Национална програма „Образование с наука“ (2024 – 2025 г.). През 2024 г. беше подготвено проектно предложение „Развитие на дейностите и обогатяване на ресурсите в подкрепа на изследователските подходи в обучението по български език“, което беше одобрено за финансиране, и от 18 септември 2024 г. започна първият етап от изпълнението. Проектът включва и надгражда част от дейностите на проекта „Написаното остава. Пиши правилно!“.

– Национален план за възстановяване и устойчивост:

През 2024 г. беше одобрено за финансиране и проектното предложение „Инфраструктура за фина настройка на предварително обучени модели“ по конкурс за финансиране на научноизследователски проекти в областта на зелените и цифровите

технологии за изпълнение на инвестиция С2.12 „Повишаване на иновационния капацитет на БАН в сферата на зелените и цифровите технологии“ по Плана за възстановяване и устойчивост, Компонент 2. Научни изследвания и иновации.

През 2024 г. в изследователските колективи на национални и международни проекти с външно финансиране участват **38** научни сътрудници и докторанти на Института.

Дейностите в Института за български език са в съответствие със специфичните цели и дейностите към тях на Националната стратегия за развитие на научните изследвания (2017 – 2030 г.). Институтът се стреми да осигури възможности за повишаване на квалификацията на учените и за кариерното им развитие, основани на единни изисквания и обективни наукометрични показатели (Специфична цел 1, Дейности 1.1, 1.2 и 1.3). През 2024 г. в Института е проведена една процедура за академичната длъжност „асистент“ и три за академичната длъжност „главен асистент“.

Предприемат се и мерки за разширяване на перспективите, които предоставя докторантурата като първа стъпка в научната кариера (Специфична цел 3, Дейности 3.1, 3.3), чрез включването на докторантите в разработването на научни задачи. През 2024 г. двама постдокторанти бяха бенефициенти по програмата „Млади учени и постдокторанти – 2“ (МУПД-2).

В рамките на проектите се търсят и възможности за поддържане на инфраструктурата и осигуряване на съвременни условия за научни изследвания (Специфична цел 4, Дейност 4.4). През 2024 г. в Института е закупена компютърна техника на обща стойност 37 167 лв. по проекти с външно финансиране (Фонд „Научни изследвания“ и ННП „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“).

Чрез провежданите научни изследвания Институтът се стреми да запази и утвърди позициите си на международната научна сцена по количество, качество и видимост на научната си продукция (Специфична цел 5, Дейности 5.1, 5.2), като се насърчава публикуването в авторитетни реферирани научни списания (**84** отпечатани и **6** под печат от публикациите на учени от Института за 2024 г. са в реферирани и индексирани научни издания в Web of Science, Scopus и ERIH+).

Научноизследователската дейност на Института е свързана с националната идентичност и с проблеми от национално и обществено значение (Специфична цел 6, Дейности 6.1, 6.2). Институтът изпълнява национални и международни проекти, които отговарят на приоритетните области за иновации, като се стреми да стимулира интереса на бизнеса към инвестиции в науката (Специфична цел 8). През 2024 г. Институтът беше регистриран като доставчик на иновативни услуги за бизнеса към *Платформата за сътрудничество между висшите училища, изследователските организации и бизнеса*, поддържана от НАЦИД.

Една от целите на Института е фокусът върху иновативни изследвания да се задълбочи и да се използват пълноценно възможностите на европейските програми в областта на научноизследователската и развойната дейност (Специфична цел 9, Дейност 9.1). Институтът участва в Европейската програма за сътрудничество в областта на научните изследвания и технологии COST, както и в проекти по рамковата програма на Европейския съюз „Хоризонт Европа“. Учените от Института полагат усилия за разпространяване и популяризиране на резултатите от своята изследователска дейност както сред българската, така и сред международната научна общност (Специфична цел 9, Дейност 9.2 и 9.3.) През 2024 г. **45** сътрудници на Института са участвали общо в **59** международни и национални конференции, на които са изнесли **146** доклада. Институтът беше организатор и

съорганизатор на **4** национални (от които **3** с международно участие) и на **4** международни научни форума.

Доказателство за авторитета на учените от Института за български език и за тяхното присъствие в европейското изследователско пространство е членството в национални и международни научни организации и редакционни колегии:

Много от учените от Института членуват в престижни национални и международни експертни научни организации (15 членства в 11 експертни научни организации: комисии към Международния комитет на славистите: Комисия по етимология, Комисия за Общославянски лингвистичен атлас, Комисия по диалектология, Комисия по компютърна обработка на ръкописи и старопечатни книги, Комисия по корпусна лингвистика, Етнолингвистична комисия; Международна комисия за Европейския лингвистичен атлас (ALE); Международна комисия за Средиземноморския лингвистичен атлас (ALM); Национален център за компетентност към Европейската езикова мрежа (European Language Grid); Съвет за езикови ресурси към инициативата „Координиране на езиковите ресурси в Европа“; Български национален комитет по балканистика).

Учени от Института са членове на 33 национални и международни научни организации: Академично сдружение „Бохемия клуб“, Асоциация на българските училища в чужбина, Асоциация на лекторите по български език, литература и култура, Асоциация преподавателите на превода, Българска асоциация по компютърна лингвистика, Българско лексикографско дружество, Дружество на русистите в България, Македонски научен институт, Международно социоллингвистично дружество, Мрежа за високи постижения META-NET, Съюз на учените в България, Тракийски научен институт, Фондация „Проф. д-р Максим Младенов“, Международна научно-исследователска федерация „Обществена наука“, Association of Slavists POLYSLAV, Bulgarian Artificial Intelligence Association, European Federation of National Institutions for Language, European Language Resources Coordination, European Network of e-Lexicography, Forschungsgruppe Namen, Gesellschaft für deutsche Sprache – Висбаден, Германия, Global Wordnet Association, International Federation for Information Processing, PARSing and Multiword Expressions, Pracownia Onomastyki Słowiańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego, Slavic Linguistics Society, Societas Linguistica Europaea, Special Interest Group on the Lexicon, The Association for Computational Linguistics, United Nations Group of Experts on Geographical Names – Working Group on Exonyms, Universality, diversity and idiosyncrasy in language technology, Друштво за језичке ресурсе и технологије – ЈЕРТех.

Учените от Института са членове на национални и международни редакционни колегии и редакционни съвети (съответно **24** учени в **36** издания: сп. „Български език“, сп. „Балканско езикознание“, Известия на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, сп. „Българска реч“, сп. „Македонски преглед“, сп. „Проглас“, сп. „Съвременна лингвистика“, сп. „Родопи“, сп. „Филологически форум“, сп. „Жестов език и билингвизъм“, Известия на Тракийския научен институт, Journal of Applied Linguistic and Intercultural Studies, Zeszyty Cyrilo-Methodiańskie, Rocznik Slawistyczny, Językoznawstwo, Gwary dziś, Patrologia Slavica, Україна в Централно-Східній Європі, Infotheca, Papers of BAS, Cognitive Studies | Études cognitives, Advances in Consciousness Research, Consciousness and Emotion, Lingvisticae Investigationes: International Journal of Linguistics and Language Resources, Frontiers in Psychology, Frontiers in Communication, Balcania et Slavia, сп. „Новоречје“, „Славянский мир в третьем тысячелетии“, сп. „Научный диалог“, сп. „Славяноведение“, Studii si cercetari lingvistice, сп. „Волинь філологічна: текст і контекст“, Слов'янський збірник, сп. „Одеска българистика“ сп. „Научен вектор на Балканите“, сп. „Сфера культури“, Интернет справочник „Написаното остава. Пиши правилно!“).

В рамките на научноизследователската си дейност Институтът за български език традиционно се стреми да поддържа активни връзки с образованието, бизнеса, държавните институции и обществото (Специфична цел 10). През 2024 г. за това спомогнаха дейностите в рамките на проекта „Написаното остава. Пиши правилно!“, участието на учени от Института като научни консултанти и рецензенти в сесиите на Ученическия институт на БАН, поддържаните контакти с учители, форумът „Изследователски подходи в обучението по български език“, който се проведе за девети пореден път, лекциите и семинарните занятия във висши училища и др. Сътрудници от Института участват и в проекти към държавни институции (Дейност 10.1). Учените от Института традиционно са активни популяризатори на достиженията на научната общност (над 80 обществени изяви и 52 научнопопулярни публикации за 2024 г.) с цел повишаване на информираността на обществото за достиженията на науката и за научните аспекти на актуални проблеми (Дейност 10.2).

1.3. Полза / ефект за обществото от извършваните дейности

Консултантската, експертната и нормоподдържащата дейност на Института, осъществявана чрез многостранната работа на националната служба „Езикови справки и консултации“, е в пряка полза на обществото и подпомага работата на институциите във всички сфери: юридическа, законодателна, административна, образователна, културна, издателска, рекламна, медийна и др., включително и на институциите на Европейския съюз и на българските организации и общности в чужбина, както и на отделни граждани. Националната онлайн платформа за езикови ресурси с нормативен характер БЕРОН е с изключително висока обществена значимост, тъй като е насочена към всички носители на българския език както у нас, така и в чужбина. Тя предоставя свободен, лесен и бърз достъп до надеждна, пълна и точна информация за правилата на българския книжовен правопис, граматика, пунктуация, правоговор, към които традиционно има голям обществен интерес. Реализацията на проекта е от първостепенно значение за усвояването и пълноценното функциониране на официалния език във всички сфери на комуникация и за стабилността на неговите норми (вж. 1.5.2.). След пускането ѝ в продукцията на 10 май 2024 г. платформата бързо набра популярност и получи множество положителни отзиви в медиите, от учителите по български език у нас и в българските училища зад граница, както и от Българската секция на Генералната дирекция „Писмени преводи“ на Европейската комисия.

Многотомният академичен „Речник на българския език“, „Българският диалектен атлас“, „Българският етимологичен речник“, „Българският уърднет“, интернет справочниците „Инфолекс“ (<https://ibl.bas.bg/infolex/synonyms.php>) и „Неолекс“, „Българският езиков портал“ (http://ibl.bas.bg/dictionary_portal/) намират широко приложение в редица хуманитарни научни направления и се използват от различни институции и граждани. Тези ресурси са насочени към потребността на обществото от актуално знание за значенията, употребата и произхода на думите в българския език, за българските диалекти.

Публикуваните изследвания от областта на лексикологията, историята на езика, диалектологията, етимологията, етнолингвистиката, ономастиката и др. допринасят за изясняване на въпросите за корените на славянското езиково единство и за разкриване на връзките на българския език и българския народ с други езици и народи – славянски, балкански, индоевропейски и неиндоевропейски. Поддържа се електронната библиотека „Българско езиковедие“ (<http://ibl.bas.bg/informatsiya/uslugi/elektronna-biblioteka/>) с трудове на учени от Института в областта на историята на езика, етимологията, българската диалектология и българската лексикология. Интерес привличат „Картата на диалектната делитба на българския език“ (https://ibl.bas.bg/nova_dialektna_karta/), „Интерактивната

кулинарна карта на българската езикова територия“ (<https://kulinar.ibl.bas.bg/>), „Дигиталният диалектен интерактивен речник за деца“ (<https://dialektizadeca.com/>), електронната монография „Мястото на българската диалектна лексика сред диалектната лексика на езиците в Европа (лингвогеографско изследване)“ и картите към нея (<http://www.lexicalgeolinguistic.org/Dialects>). Създадените в Института езикови архиви и корпуси имат важно значение не само за българистичните и славистичните езиковедски изследвания, но се използват и от другите хуманитарни науки.

„Българският национален корпус“ (<http://dcl.bas.bg/bulnc/>) постоянно се разширява, а данните в „Българския уърднет“ се редактират. През 2024 г. са отчетени 2212 активни сесии на „Българския национален корпус“, а на „Българския уърднет“ – 2301 сесии, като активните потребители на „Българския национален корпус“ са 1307, а на „Българския уърднет“ са 1233.

Основната цел на проекта „Написаното остава. Пиши правилно!“ е подпомагане на българските учители и ученици за преминаване към качествено ново обучение в часовете по български език, при което учениците анализират и изследват в процеса на усвояване на знания, като развиват способностите си за творческо мислене. В рамките на проекта се разработват езикови изследователски задачи, изискващи решаването на конкретен проблем, като от определена изходна информация се достига до отговор, или се съставят и проверяват лингвистични хипотези. Повечето материали се разпространяват свободно с лиценз Creative Commons Attribution 4.0. International Licence (CC BY 4.0) в Образователната платформа на Института (<https://ibl.bas.bg/moodle/course/view.php?id=2%20>). В периода от 1 януари до 17 декември 2024 г. ютюб каналът на Института за български език е придобил 293 нови абонати (общо 1873 от създаването си през март 2020 г.), като са качени 72 нови материала и са отбелязани 35 хиляди гледания и 226 хиляди импресии.

Важен фактор за оценката на качеството на резултатите е интересът на научната общност в България и чужбина и на българското общество към публикуваните трудове – монографии, речници, атласи и др. Част от получените резултати се разпространяват под формата на електронни публикации и ресурси, корпуси, речници, езикови бази от данни, интерактивни лингвогеографски карти.

1.4. Взаимоотношения с други институции

Институтът за български език има официално подписани споразумения за сътрудничество с Катедрата по български език към Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Катедрата по български език при Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, Филиала на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ в Смолян, Департамента по нова българистика при Нов български университет, Катедрата „Връзки с обществеността“ към Правно-историческия факултет на Югозападния университет „Неофит Рилски“, Института за литература при БАН, Националното издателство за образование и наука „Аз-буки“, преводаческата агенция „Софита“. Подписани са и рамкови споразумения за сътрудничество с Тараклийския университет „Григорий Цамблак“, Тараклия, Молдова, с Държавния университет на Сухуми, Тбилиси, Грузия, с Държавния университет на Батуми, Грузия, с Академията по хуманитарни науки и икономика в Лодз, Полша. Институтът за български език е член на МЕТА-НЕТ – европейска мрежа за високи постижения в областта на езиковите технологии, на Европейската езикова мрежа, както и на Европейската федерация на националните езикови институти (ЕФНЕИ).

Традиционно учени от Института за български език си сътрудничат с други звена на Българската академия на науките при разработването на научни проекти. През 2024 г.

членове на Института участват в проектите: „Религиозната реторика на властта във Византийското и Балканското средновековие“, съвместен проект на Института за исторически изследвания при БАН и Института за югоизточни проучвания на Румънската академия; „Социализиране на културното наследство на Балканите“ на Института по балканистика с център по тракология при БАН.

Учени от Института са търсени партньори при изпълнението и на външни за БАН проекти на други научни институции у нас и в чужбина. През 2024 г. петима учени са участвали във външни за БАН научни проекти на научни организации у нас и в чужбина: Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (проект „Единна анотация на етапите в българския език“; проект „Млади учени: изследователски опити. Сп. „Филологически форум“, Библиотеки „Международен филологически форум“, „Събитие и текст“, „Experior“), Шуменския университет „Еп. Константин Преславски“ (проект „Уеббазирана система PoliteLab“ по ННП „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“), Техническият университет – Габрово (проект „Иновации в езиково и специализирано обучение“), Съюза на тракийските дружества в България (проект „Енциклопедия Тракия“) и др.

Признание за авторитета на Института за български език са преките контакти и съвместната работа с изследователски, културни и образователни институции и обществени организации. През 2024 г. в рамките на проекта „Написаното остава. Пиши правилно!“ Институтът за български език продължи да поддържа активните си контакти с Представителството на Европейската комисия в България, Главна дирекция „Писмени преводи“ на Европейската комисия, културните институти на редица държави, както и с много училища.

Продължава партньорството на Института за български език с някои медии, които поддържат специализирани рубрики по езикови проблеми (предаването „За думите“ на програма „Христо Ботев“ на БНР и рубриката „Написаното остава. Пиши правилно!“ във в. „Аз-буки“).

1.5. Общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата

1.5.1. Практически дейности, свързани с работата на национални, правителствени и държавни институции, индустрията, енергетиката, околната среда, селското стопанство, национални културни институции и др. (относими към получаваната субсидия)

Службата „Езикови справки и консултации“ към Института за български език предоставя експертна помощ по въпросите на граматиката, правописа, правоговора и пунктуацията, както и по други въпроси, свързани с книжовноезиковата теория и практика. Експертите извършват консултации по телефона, на имейла ezikovispravki@ibl.bas.bg и чрез справочника „Езикови справки по интернет“ – <http://ibl.bas.bg/ezikovispravki/kategorii/> (през 2024 г. е отговорено на 1570 запитвания по имейла, на над 6500 запитвания по телефона и на около 1500 запитвания във Фейсбук). Поддържа се рубриката „Езикова култура“ в сп. „Български език“.

През 2024 г. в Интернет справочника „Написаното остава. Пиши правилно!“ (http://ibl.bas.bg/ezikovi_spravki/) и в едноименната ежеседмична рубрика на в. „Аз-буки“ бяха публикувани 51 материала по въпросите на българския език и езиковата култура. В рамките на инициативата „Написаното остава. Пиши правилно!“ Институтът поддържа профила „Езикови справки“ във Фейсбук (<https://www.facebook.com/ezikovi.spravki/>), в който се публикуват материали в различни езикови рубрики: значение и употреба на думите; нови думи; фразеологизми; правописни и пунктуационни правила; богатството на българските

диалекти.

Институтът осигурява писмени консултации и изработва езикови експертизи и становища, необходими за дейността на различни държавни институции, съдебната система, фирми, медии, издателски къщи, обществени организации, частни лица. Експертизите се отнасят както до правописа, правоговора и пунктуацията, така и до значението, употребата, произхода и стилистичната характеристика на думите. През 2024 г. са подготвени 15 доклада, становища и експертизи по езикови въпроси по искане на органи на законодателната, изпълнителната, съдебната и местната власт и държавни и общински органи (Министерство на образованието и науката, Министерство на културата, Министерство на външните работи, Министерство на отбраната, Софийски градски съд, Софийски апелативен съд, Районен съд – гр. Пазарджик, Столична община, Общински съвет – гр. Карлово, Районен исторически музей – гр. Силистра).

Учени от Института са членове на различни експертни комисии към Министерството на образованието и науката за разработване на инструментариума за националното външно оценяване и държавния зрелостен изпит по български език и литература. Проф. д-р Р. Станчева е била член на Комисията за експертна оценка на задачи за държавния зрелостен изпит по български език и литература за уч. 2023/24 г. и на Националната комисия за ученическа олимпиада по БЕЛ за 11. – 12. клас. Доц. д-р М. Томов е бил член на експертните групи към Министерството на образованието и науката за експертиза на задачи за национално външно оценяване по български език и литература за 7. клас и за държавен зрелостен изпит по български език и литература в 12. клас. Доц. д-р Т. Александрова е била член на експертна група към Центъра за оценяване в предучилищното и училищното образование на Министерството на образованието и науката и на експертната група за експертиза на задачите за национално външно оценяване по български език и литература за 10. клас. Проф. д-р С. Колковска е участвала като експерт в Комисия за подготовка на тестовете за националното външно оценяване по български език и литература след 7. клас. Гл. ас. д-р Св. Георгиева е била член на журито на Всеукраинската ученическа олимпиада по български език и литература.

Проф. д-р Р. Станчева е провела обучение за автори на тестови задачи за държавния зрелостен изпит по български език и литература. Доц. д-р М. Томов е провел семинар на майсторския клас към Журналистическата академия на БНР на тема „Проблеми на устната книжовна реч“. Доц. д-р М. Томов и гл.ас. д-р Ил. Кунева са провели „Курс по книжовен език. Правопис, пунктуация и граматика“ със стенографи, редактори и административни служители от различни звена на парламента в Народното събрание на Р България.

Проф. д-р Р. Станчева, проф. д-р Л. Антонова-Василева и доц. д-р Ил. Гаравалова са извършвали консултации по проекта „Разработване на редактирани учебни програми по български език и литература“ (споразумение Д03-100/30.10.2023 г. между Министерството на образованието и науката и Института за български език на БАН) към Националната програма „Роден език и култура зад граница – 2023“ (т. 6.2.3. от Модул 3). По същата национална програма доц. д-р Г. Митринов е водил кандидатстудентски курс по български език и литература в Република Северна Македония. Проф. д-р Л. Антонова-Василева, доц. д-р Ил. Гаравалова, гл. ас. д-р Св. Георгиева и д-р О. Колот са провели онлайн курсове по български език, история и култура за кандидат-студенти от български произход от Албания, Косово, Северна Македония, Молдова, Сърбия и Украйна. Д-р О. Колот е директор на неделното българско училище „Тодор Минков“ в Украйна.

Гл. ас. д-р Р. Стоянова и д-р О. Колот са ръководили проекти по Националната програма „Неразказаните истории на българите“ към МОН.

През 2024 г. 7 учени от Института са били оценители на проекти по конкурси към Фонд „Научни изследвания“, Словенската агенция за изследвания и иновации и към Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ и Русенския университет „Ангел Кънчев“.

През 2024 г. сътрудници на Института участваха в управлението на научни учреждения, организации и висши училища и като експерти в комисии към държавни и правителствени институции, национални културни институции и др. Проф. д-р Св. Коева е член на Обществения съвет за развитие на висшето образование в Република България. Проф. д-р А. Кочева е член на Обществения съвет за работа с българите в чужбина към Вицепрезидента на Република България, на Консултативния съвет към Изпълнителна агенция за българите в чужбина, на Консултативен борд за изготвяне на външнополитическата стратегия на България към Министъра на външните работи и на Консултативния съвет на Фондация „Българска памет“. Доц. д-р Хр. Дейкова и доц. д-р Цв. Димитрова са членове на Комисията за подбор на преподаватели по български език и литература в чуждестранни висши училища (лектори). Гл. ас. д-р Ив. Стоянова е член на Съвета за българския жестов език. Проф. д-р М. Китанова е председател на Националния комитет на славистите и е член на Президиума на Международния комитет на славистите. Проф. д-р А. Кочева, проф. д-р Л. Антонова-Василева и доц. д-р Л. Василева са членове на Научния съвет, а проф. д-р А. Кочева е член на Управителния съвет и заместник-председател на Македонския научен институт. Проф. д.ф.н. А. Чолева-Димитрова е председател на Управителния съвет на научноизследователския център „Комуникационен център“ при Югозападния университет „Неофит Рилски“.

През 2024 г. продължи активната дейност по проекта „Написаното остава. Пиши правилно!“. В помощ на обучението по български език чрез Образователната платформа на Института (<https://ibl.bas.bg/moodle/course/view.php?id=2%20>) се предоставя достъп до разнообразно образователно съдържание (диктовки, езикови изследователски задачи и др.). Пряката работа с учители, ученици и студенти е организирана и под формата на ателиета и творчески работилници, проведени в рамките на различни инициативи:

На 28 април 2024 г. се проведе Шестото състезание по компютърна лингвистика (<https://ibl.bas.bg/moodle/course/view.php?id=3>), в което участваха 100 ученици от 44 училища от 24 населени места в България и двама ученици от чужбина. Бяха присъдени първа, втора и трета награда и поощрителни награди в две възрастови групи (от 5. до 8. клас и от 9. до 12. клас). Награждаването на победителите се организира с подкрепата на Генерална дирекция „Писмени преводи“ на Европейската комисия, Ай Би Ем (IBM) и „Мусала Софт“. Наградите връчиха госпожа Свилена Георгиева, посланик по езиковите въпроси на Дирекция „Писмени преводи“ в Представителството на Европейската комисия в България, господин Димо Адамов, посланик на изкуствения интелект към Ай Би Ем – България, и госпожа Албена Копринарова, академичен посланик към Ай Би Ем – България, господин Ивайло Къцарков, старши директор Мениджмънт на таланта в „Мусала Софт“ (<https://youtu.be/m7MSqMbbotY>).

Учени от Института за български език традиционно взеха участие и в Софийския фестивал на науката от 9 до 12 май 2024 г., който се проведе в София Тех парк. Темата на демонстрациите и дискусиите беше: „Лингвист ли е Чат Джи Пи Ти?“, а фокусът им беше ориентиран към въпросите за мястото на езиковите технологии в ежедневието ни, как да ги използваме правилно и кога да разчитаме на тях, кои са експертите в областта на лингвистиката и езиковите технологии.

За десета поредна година през месец май 2024 г. много ученици и учители участваха в

конкурса за диктовки по случай 24 май – Деня на светите братя Кирил и Методий, на българската азбука, просвета и култура и на славянската книжовност (<https://ibl.bas.bg/kampaniyata-vnapisanoto-ostava-pishi-pravilnov-za-24-may-2024-godina/>). Бяха подготвени две диктовки – откъси от изказвания на поета Иван Теофилов (за по-малки ученици) и откъс от интервю с поетесата Мирела Иванова (за по-големи ученици). Записите на диктовките са достъпни и в ютюб канала „Написаното остава. Пиши правилно!“. По време на конкурса и след това диктовките са слушани 2588 пъти. В кампанията взеха участие 225 училища от 134 населени места. Направените диктовки са публикувани на интернет страницата на Института (<https://ibl.bas.bg/konkurs-za-diktovki-2024/>) и (частично) във фейсбук страницата „Написаното остава. Пиши правилно!“.

Традиционно Институтът участва в организацията и провеждането на събитията за 26 септември – Европейския ден на езиците, заедно с Представителството на Европейската комисия в България и културните институти и посолствата на редица държави. През 2024 г. Институтът беше един от партньорите на Генерална дирекция „Писмени преводи“ на Европейската комисия, заедно с езикови и културни институции от обединението „Национални институти за култура на Европейския съюз“, консулства и посолства при организацията на Панаира на езиците, който се проведе на 28 септември 2024 г. пред Народния театър „Иван Вазов“. На щанда на Института гостите на панаира провериха своите знания и езиковия си усет както с традиционни задачи за редакция, така и с интерактивни електронни езикови игри на таблети, а за най-малките бяха подготвени езикови пъзели и главоблъсканици. В езиковата викторина „Открий богатството на европейските езици!“ с 10 кратки въпроса можеха да се включат участници до края на месец септември 2024 г.

Учени от Института участваха при подготовката на ученици за участието им в ежегодния конкурс на Единадесетата научна сесия на Ученическият институт на Българската академия на науките – УчИ-БАН, който се проведе на 23 и 24 ноември 2024 г.: доц. д-р В. Мичева беше научен консултант на 3 проекта, а проф. д-р Д. Благоева и доц. д-р К. Мичева-Пейчева консултираха по един проект. Проф. д-р Д. Благоева беше отличена с първа награда за научно ръководство на ученически проект в секция „Хуманитарни науки, обществени науки и изкуство“. Доц. д-р Хр. Дейкова, доц. д-р Ил. Гаравалова и гл. ас. д-р М. Котева бяха рецензенти на проекти.

1.5.2. Проекти, свързани с общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата и обществото, финансирани от национални институции (без Фонд „Научни изследвания“), програми, националната индустрия и пр. – до ТРИ най-значими проекта (заглавие на проекта, програма, по която се финансира, координатор и постигнати резултати)

През 2024 г. завърши работата по проекта за изграждане на **Националната онлайн платформа за езикови ресурси**, свързани със задължителните книжовни норми за правопис, правоговор и граматика, **БЕРОН (Български езикови ресурси онлайн)**, финансиран от Министерството на образованието и науката (Постановление № 3 на Министерски съвет от 10.01.2020 г., изм. с Постановление № 71 на Министерски съвет от 05.03.2021 г. за създаване и функциониране на Механизъм за възлагането и изпълнението на научни консултации от БАН) (споразумение Д01-300/17.12.2021 г. между Министерството на образованието и науката и Института за български език на БАН). Ръководител на проекта е проф. д-р Руска Станчева. През 2024 г. беше обогатена базата от данни с кратки правила за групи лексеми с правописни, граматични и правоговорни особености и въпроси и отговори по ресурса „Въпрос на деня“ на платформата; бяха идентифицирани и отстранени някои несъответствия.

Официалното представяне на платформата БЕРОН (<https://beron.mon.bg/>) се състоя на 10 май 2024 г. и предизвика огромен интерес сред обществеността.

През 2024 г. продължи работата по **Националната научна програма „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“ (2022 – 2025 г.)**, финансирана от Министерството на образованието и науката, с координатор от страна на Института за български език гл. ас. д-р М. Абаджиева. В рамките на Програмата учени от различни секции в Института работят по 4 научни задачи:

По задачата за създаване на библиографска платформа „Езиковедска българистика. Библиография на българска езиковедска литература“, с ръководител доц. д-р М. Томов, през 2024 г. са създадени пробни библиографски записи (над 1000), апробирани са административните и потребителските функционалности, внесени са подобрения и настройки на заглавната страница и потребителския интерфейс. Потребителската платформа и софтуерът са преведени на български език. Разработен е автоматичен стандарт на формат за библиографско цитиране. Прецизирана и интегрирана е системата от изработените през първия етап ключови думи и класификационни рубрики в софтуера с базата данни. Подготвен е един доклад и една публикация. Тестовият вариант на библиографската база данни е достъпен на адрес <https://biblio.ibl.bas.bg/#!/>.

По задачата „Дигитализиране на текстове и изследвания, свързани с историята на българския език“ с ръководител гл. ас. д-р М. Абаджиева започна работата по електронното експониране на сбирката от 11 ръкописа на проф. Кирил Мирчев, притежание на Секцията за история на българския език, с цел разширяване на електронно достъпните писмени паметници, документиращи историята на българския език, и осигуряване на свободен достъп за чуждестранни българисти; в рамките на модула „Острови“ на българската книжнина и език през Средновековието. Текстове и преводи“ е издадена христоматията „Страници от историята на българската книжнина и език. Текстове и преводи“ в Издателството на БАН „Проф. Марин Дринов“. Христоматията е с безплатен достъп на адрес: [https://press.bas.bg/bg/eBooks-105/show-106\(101\)](https://press.bas.bg/bg/eBooks-105/show-106(101)). Подготвена е интерактивна викторина на английски език с въпроси и отговори Old Slavonic (Old Bulgarian) Language and Literature. Публикувани са две статии, а три са под печат. Изнесена е една лекция в Департамента за литературни, езикови и компаративистични изследвания на Университета „Ориентале“ в Неапол (21.05.2024 г.). Гостувал е един учен от Лодзкия университет в Полша.

По задачата „Словник за българско-хърватски речник“, с ръководител проф. д-р Д. Благоева, който се реализира в сътрудничество със специалисти от Катедрата по славянско езикознание на Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, беше съставен български словник за буквите К, Л, М, Н, О, П, Р, беше прегледана, допълнена и коригирана съставената част от словника от специалистите по хърватски език и беше направена обща научна и техническа редакция на съставената част от словника. Извършени са теоретични изследвания от участниците в екипа по въпроси, свързани с теорията и практиката за съставяне на двуезични речници. Резултатите от тези изследвания бяха представени в 5 доклада, изнесени на международни конференции у нас и в чужбина, както и в 6 публикувани статии в научни издания у нас.

По задачата „Предоставяне на онлайн достъп до адаптирани лексикографски ресурси“ бяха проучени възможностите за предоставяне на онлайн достъп до дигитализираните версии на Речника на българския език, т. 1 – 16 (2001 – 2023), и Речника на новите думи (2010). Беше извършена подготовка за онлайн публикуване на съдържанието, както и за привеждане на дигитализираните текстове във формат, подходящ за онлайн представяне. Като гости на Института в рамките на Програмата бяха поканени да изнесат лекции двама утвърдени

българисти от Полша и Хърватия.

Документалната пътуваща изложба на проф. д-р Я. Милтенов „Истории от глаголически времена“, подготвена през 2023 г. в рамките на националната програма, беше представена в Братислава и в Краков от Държавния културен институт към Министерството на външните работи. На 22 май 2024 г. изложбата беше открита в Братислава като част от тържествата, посветени на Светите братя Кирил и Методий, на българската азбука, просвета, култура и на славянската книжовност. В Ягелонската библиотека в Краков изложбата беше открита на 10 ноември 2024 г. от Президента на Р България г-н Румен Радев, директора на библиотеката проф. Ремигуиш Сапа и ректора на Ягелонския университет проф. Пьотр Йеденак. Откриването събра студенти по българистика, представители на българската общност, учени от Института по славянски филологии към Ягелонския университет.

2. Резултати от научноизследователската дейност през 2024 г.

2.1. ЕДНО най-значимо научно постижение и съответната графична илюстрация към него с кратък подфигурен текст (графичната илюстрация се прилага).

Коева, Св. (съст. и ред.). *Семантични студии. Синтактично и семантично описание на български глаголи*. 180 с. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2024. ISBN 78-619-245-448-7

Сборникът съдържа обобщено представяне и шест студии с резултатите от проекта „Обогатяване на семантичната мрежа Уърднет с концептуални фреймове“, финансиран от Фонд „Научни изследвания“ по програма „Финансиране на фундаментални научни изследвания“ (Договор No КП-06-Н50/1 от 2020 г.). Трудът предлага фундаментално научно изследване в областта на семантиката на естествения език и представя типологизация на класове глаголи през призмата на тяхната съчетаемост с класове съществителни имена. Фундаменталният характер на изследването е предпоставен от дефинирането на понятието концептуален фрейм – абстрактна структура, в която фреймовите елементи се асоциират със синонимни множества на съществителни имена, доминиращи над подходящо за съчетаване с глагола множество от думи. Студиите представят теоретични обобщения за: системата от семантични класове на съществителните, подходящи за комплексното описание на допустимите съчетания от глаголи и съществителни в различни изреченски позиции (студиите на Св. Коева и В. Стефанова); за системата от концептуални фреймове (студиите на Св. Лесева, Ив. Стоянова и на Цв. Димитрова), включително и съпоставката на концептуализацията на различни типове предикати, която корелира с граматичната реализация и семантичната съчетаемост; за комплексното представяне на семантична информация (студиите на М. Тодорова и на Хр. Кукова). Интеграцията на концептуална и лексикална информация с данни за синтактичните структури е причина за постигане на пълнота на описание, каквато до момента не съществува за български език. Предложеното концептуалното описание засяга решаването на актуални проблеми в областта на компютърната обработка на естествен език, като автоматичното определяне и маркиране на семантични роли, автоматичния семантичен и синтактичен анализ, извличането на информация, автоматичното отговаряне на въпроси, автоматичния превод и други. Представените резултати представляват съществен принос както за типологичните теоретични изследвания, така и за развитието на моделите за дълбоко машинно самообучение, свързани с езикова обработка

2.2. ЕДНО най-значимо научноприложно постижение и съответната графична илюстрация към него с кратък подфигурен текст (графичната илюстрация се прилага).

БЕРОН (Български езикови ресурси онлайн) – онлайн платформа за езикови ресурси, свързани със задължителните книжовни норми за правопис, правоговор и граматика. **Ръководител на проекта:** проф. д-р Руска Станчева. Финансирана е по Постановление № 3 на Министерския съвет от 10.01.2020 г., изм. с Постановление № 71 на Министерски съвет от 05.03.2021 г. за създаване и функциониране на Механизъм за възлагането и изпълнението на научни консултации от Българската академия на науките.

Платформата БЕРОН е предназначена да предоставя свободен достъп до езикови ресурси, свързани със задължителните норми на книжовния български език (за правопис, граматика, пунктуация, правоговор и т.н.). Съдържа следните ресурси: правопис (словник и правила), правоговор (озвучаване на думите според книжовния изговор), граматика (пълни парадигми на лексемите със съотнасяне към формоизменителен тип (ок. 2 400 000 форми), кратки правила като особености на групи лексеми с правописен, правоговорен или граматичен нормативен проблем, езикови справки (рубрика „Въпрос на деня“). Към думите в словника е включена допълнителна метаезикова информация във връзка с употребата им – дублетност, разграничаване на омонимите. Предоставя се и информация за граматичните класове и техните категории.

Ресурсът **БЕРОН** е с изключително висока обществена значимост, тъй като е насочен към всички носители на българския език както у нас, така и в чужбина. Дигитализацията на Официалния правописен речник осигурява свободен и лесен достъп до надеждна, пълна и точна информация за правилата на българския книжовен език – от една страна, а от друга – утвърждава кодификаторската роля на Института за български език и централното му място в националната езикова политика. Реализацията на проекта е от първостепенно значение за усвояването и пълноценното функциониране на официалния език във всички сфери на комуникация и за стабилността на неговите норми. В сферата на образованието платформата е мощен ресурс при обучението по български език.

3. Международно научно сътрудничество на звеното

Учените от Института за български език си сътрудничат с колеги от научни и образователни институции в славянските и в балканските страни, страните, в които са развити българистичните изследвания, както и в рамките на съвместни проекти с университети и научни центрове в Европа – Института по лингвистика „Й. Йордан – А. Росети“ при Румънската академия, Института по славистика при Полската академия на науките, Славянския институт на Чешката академия на науките, Карловия университет, Института за компютърна лингвистика „А. Замполи“ към Националния съвет за научни изследвания на Италия, Европейската асоциация за езикови ресурси, Университета в Месина, Италия, Университета „Ориентале“ в Неапол, Венецианския университет „Ка’ Фоскари“.

През годината **18** чуждестранни учени – от Албания, Испания, Италия, Полша, Румъния, Русия, САЩ, Хърватия и Чехия – са гостували в Института по проекти от институтски договори, по съвместни проекти от общоакадемична спогодба, по ННП „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“, по програмата „Еразъм+“ и за собствена сметка.

Участие в различни инициативи на Института (конференции и семинари) взеха изследователи от Австрия (Университет на Инсбрук); Албания (Университет на Тирана); Великобритания (Ланкастърски университет); Германия (Саарландски университет; Институт

за лингвистични и интеркултурни изследвания в Берлин); Испания (Университет на Гранада); Италия (Институт по компютърна лингвистика в Пиза; Болонски университет; Университет на Катания; Университет на Неапол; Венециански университет Ка' Фоскари; Университетски кампус по биомедицина в Рим; научноизследователски център URBAN/ECO); Канада (Университет на Квебек в Отава); Латвия (Латвийски университет, Рига); Полша (Торунски университет „Николай Коперник“; Университет на Лодз; Академия по хуманитарни и икономически науки в Лодз; Университет „Адам Мицкевич“); Румъния (Институт за лингвистика „Й. Йордан – А. Росети“ и Институт за изследване на изкуствения интелект „Михай Дръгънеску“ при Румънската академия; Университет на Букурещ; Национален колеж по компютърни науки „Тудор Виану“ в Букурещ; Западен университет на Тимишоара); Русия (Институт за лингвистични изследвания, Институт за руски език „В.В. Виноградов“ и Институт по славянознание при Руската академия на науките; Санктпетербургски държавен университет); Словакия (Славистичен институт „Ян Станислав“ на Словашката академия на науките); Сърбия (Белградски университет); Украйна (Одески национален университет „Иля Мечников“); Франция (Сорбоната; Университет Лорен; Университет на Нанси); Холандия (Утрехтски университет) Хърватия (Университет на Загреб; Институт по хърватски език и езикознание); Швеция (Технически университет „Чалмърс“); Япония (Университет Кинджо Гакуин).

През 2024 г. в рамките на нов тригодишен етап продължи работата по международния проект „Общославянски лингвистичен атлас“ (2024 – 2026 г.) с партньори от всички държави със славянско население с представители в Международния комитет на славистите – общо 13 национални комисии. И през тази година усилията на екипа бяха насочени основно към окончателното подготвяне за печат на българския том 11. „Степени родства“ – нанасяне на допълнителен материал и корекции в материала след поправки от другите национални комисии; редакторски поправки в обобщаващите морфонологични интерпретации след нанесени последни корекции от партньорските комисии. Беше извършена и работа по дигитализиране на българския материал за следващите томове на ОЛА по Въпросника за ОЛА (електронна версия), както и друга текуща работа, свързана с предоставяне на материал за други комисии. По темата на проекта е издадена една публикация и е изнесен един доклад на научен форум. Работата по българския том е популяризирана чрез изнесени лекции в Университета на Месина в Италия в рамките на програмата „Еразъм+“.

3.1. Междуакадемично сътрудничество

Партньори в междуакадемичното сътрудничество на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ по двустранни спогодби на БАН са академиите на науките в славянските страни и в Румъния, както и Националният съвет за научни изследвания на Италия.

Полска академия на науките, Институт по славистика

През 2024 г. започна работата по нов двугодишен проект на тема „Българско-полски лексикални и фразеологични апроксимати“ (IC-PL/16/2024-2025). Проектът е насочен към проучване на фразеологичната апроксимация (междуетиковата омонимия на фразеологично равнище) между българския и полския език – езиково явление, което би могло да бъде източник на междуетикова интерференция при изучаването на съответния език като чужд и на грешки в преводаческата практика и което е много слабо изследвано в съществуващата славистична литература. През 2024 г. беше съставена библиография по въпроса за фразеологичната апроксимация между български и полски език (и в по-широк план – в

контекста на славянските езици) и беше уточнена терминологията. Беше ексцерпиран фразеологичен материал от съвременни тълковни и фразеологични речници на двата езика и беше съставена картотека с фразеологични единици. Беше предложена класификация на случаите на фразеологична апроксимация за двойката езици български и полски. Беше проведено наблюдение върху принципите за флективно описание на глаголните съставни лексикални единици (фразеологизми). Представен беше и формализъм за дефиниране на локални граматика, които се компилират в крайни преобразуватели са разпознаване и генериране на формите на глаголни фразеологизми и прилежащата им граматична информация.

Чешка академия на науките, Славянски институт

През 2024 г. приключи работата по двугодишния проект „Съвременните технологии и лексикографското наследство – теоретични и методологични аспекти на подготовката за изграждане на българско-чешка лексикографска база данни“ (IC-CZ/05/2023-2024), изпълняван съвместно със Славянския институт към Чешката академия на науките. Проектът беше насочен към ретроцифрализация на *Българско-чешкия речник* от Карел Хора и колектив (изд. 1959 г.) и към съхраняване на съдържащите се в него лексикографски данни в унифициран дигитален формат. Ръчно беше обработена около една трета от сканирания и оптически разпознат текст (с обем над 4 милиона знака) и последващото му трансформиране във формат XML. Съгласно разработения модел за ретроцифрализация на речника ръчната обработка включва: отстраняване на грешките, възникнали при сканирането и оптическото разпознаване, както и на грешките и непоследователностите, допуснати в печатното издание; разгръщане на съкратено подадена информация (при представяне на формообразуването или при представянето на илюстративния материал). Трансформирането на машинно разпознатия и ръчно обработен текст във формат XML е осъществено във фреймуърка.NET на езика C#, като са използвани библиотеките OpenXml за работа с документи MS Word, универсалният език за заявки Linq, библиотеката за регулярни изрази Regex и пакетът HtmlAgilityPack за работа с документи HTML. За визуализацията са използвани каскадни стилове (CSS), дефинирани за отделните елементи на речниковите статии. Работата по ретроцифрализацията на речника ще продължи по-нататък извън рамките на проекта като част от планираните от Славянския институт дейности за създаване на славянско-чешка база данни, обединяваща няколко двуезични лексикографски ресурса. В рамките на проекта са изнесени два доклада на научни форуми у нас и в чужбина, издадени са две съвместни публикации и е подготвена обзорна историческа студия за чешко-българската и българско-чешката двуезична лексикография за сп. *Slavia*, което се реферира в Scopus.

Румънска академия, Институт за лингвистика „Й. Йордан – А. Росети“

През 2024 г. продължи работата по проекта „Чуждите езикови влияния в историческото развитие на българския и на румънския език“. Членовете на екипа работиха по разнородни задачи: 1) беше направена обработка на румънска лексика в северните павликянски говори и преди всичко в словника на Е. Врайкова, събиран от автентичен информатор в течение на 40 години от района на Белене; 2) беше извършена обработка на чужда лексика под формата на словник от новобългарските Одески дамаскини от XVII – XVIII в.; групиране на лексикалния материал по тематични и лексико-семантични групи с разпределение на турските, гръцките и други заемки; 3) бяха проучени гръцкото и турското езиково влияние в среднородопските възрожденски писмени паметници от средата на XIX век, преди всичко разговорната лексика; 4) бяха разработени проблеми на гръко-славянските взаимоотношения в преводната

юридическа книжнина, беше обогатен речникът с нови понятия и различните им преводи в различни юридически представители; 5) бяха проучени чуждите думи в текстовете на апокрифни молитви от XV – XVII в., които след това бяха представени в две групи заемки: названия на змии и названия на предмети. Резултатите са представени в осем публикации – 1 в Scopus, 1 в WoS, и 5 в ERIH+) и са изнесени 6 доклада, 2 от които на международни конференции.

През втората година от съвместния тригодишен проект „Европейски лингвистичен атлас“ (2023 – 2025) продължи работата на българския екип по картата Q1: 096 – *Названия на котка*, като след допълнителни проверки и уточнения е приключила работата по окончателния вариант на легендата на картата. Работено е и по написването на коментара към картата. Членовете на българската комисия за ЕЛА са участвали в онлайн работна среща в рамките на 56-ия симпозиум на ЕЛА, проведен през месец май в Букурещ, Румъния. През месец август е осъществена и командировка в Букурещ, където са проведени редица работни срещи. Реализирани са две публикации в международно издание. Извършена е и текуща работа в помощ на международния колектив на ЕЛА, свързана с предоставяне на данни за българския материал, както и диалектоложка и историческа интерпретация на материала.

Национален съвет за научни изследвания на Италия, Институт за компютърна лингвистика „А. Замполи“

През 2024 г. продължи работата по проекта „Оценка на уменията за четене и разбиране в начална училищна възраст в България и Италия“ (<https://dcl.bas.bg/literacy/>), в който участват Секцията по компютърна лингвистика от Института за български език и Институтът за компютърна лингвистика „А. Замполи“. Беше извършено събиране на данни, илюстриращи уменията за четене на деца от целевите групи (2., 3., 4. и 5. клас) за двата езика. В периода 19.02.2024 г. – 29.02.2024 г. бяха осъществени сесии за събиране на аудио- и тактилни анонимни данни от ученици), илюстриращи уменията им за четене. Участие в изследването взеха общо 72-ма ученици от 21. средно училище „Христо Ботев“, гр. София. Българските текстове на задачите бяха обработени с Българската многокомпонентна система за първична обработка и лингвистична анотация. Беше организиран тематичен курс за повишаване на квалификацията на педагогическите специалисти и придобиване на квалификационни кредити съгласно Наредба No15/22.07.2019 г. на Министъра на образованието и науката (за учители по български език от начален и прогимназиален етап етап на обучение). Резултатите от проекта са популяризирани чрез участие на три конференции с четири презентации, една публична лекция и четири публикации (две от които съвместни).

3.2. Международни проекти с външно финансиране

Институтът участва в Европейската програма за сътрудничество в областта на научните изследвания и технологии COST. Четирима учени участват в две акции в рамките на програмата – CA22126: European Network On Lexical Innovation (ENEOLI) и CA21167: Universality, diversity and idiosyncrasy in language technology (UniDive).

През 2024 г. е одобрен за финансиране и проектът Large Language Models for the European Union по рамковата програма на ЕС „Хоризонт Европа“.

Най-значим международен проект с участието на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ (с илюстрация и кратък текст под нея)

Проект „Оценка на уменията за четене и разбиране в начална училищна възраст в България и Италия“ (<https://dcl.bas.bg/Cliteracy/>).

Съвместен проект между Секцията по компютърна лингвистика от Института за български език (с ръководител проф. Светла Коева) и Института за компютърна лингвистика „А. Замполи“ (с ръководител проф. Вито Пирели) в рамките на международния обмен по двустранни спогодби на Българската академия на науките. Основна цел на проекта е да се повиши нивото на грамотност и способностите за четене и разбиране на децата в начален етап на обучение посредством изследвания, анализи и препоръки, базирани на съвременните езикови технологии. Сравнителната оценка на уменията за четене и способностите за разбиране на съдържанието на текста при деца в начална училищна възраст в България и в Италия се провежда на базата на емпиричен материал, съдържащ текстови, тактилни и аудиоданни при пълно запазване на анонимността на участниците. Анализът на данните се извършва с помощта на съвременни езикови технологии за обработка на текстови и речеви данни и на езикови модели, създадени въз основа на данните. Резултатите от проекта включват процедури, протоколи и инструменти за анализ на уменията за четене на български и за сравнителен анализ на уменията за четене при ученици от еднакви възрастови групи, но различни образователни системи, които могат да се използват и за оценка на уменията и отклоненията на деца и възрастни с интелектуални затруднения.

4. Участие на звеното в подготовката на специалисти: форми; сътрудничество с учебни заведения; външни заявители, включително от чужбина; анализ на състоянието, перспективи и препоръки.

Институтът за български език е водещ център за изследвания в областта на българския език с дългогодишни традиции в обучението на докторанти. В Института се обучават редовни и задочни докторанти по докторските програми „Български език“ и „Общо и сравнително езикознание“. През 2024 г. се е обучавал един докторант в задочна докторантура с ръководител проф. д-р Св. Коева. Един редовен докторант е отчислен с право на защита и е спечелен един конкурс за редовна докторантура.

12 хабилитирани учени от Института са участвали в изпитни комисии в конкурси, обявени от Института за български език при Българската академия на науките, Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Югозападния университет „Неофит Рилски“ – Благоевград, Шуменския университет „Еп. Константин Преславски“, а **8** учени са подготвили **3** рецензии и **7** становища по процедури за научни степени и академични длъжности (проведени в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и Тракийския университет в Стара Загора).

Учените от Института за български език преподават в Докторантското училище към БАН, Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, Югозападния университет „Неофит Рилски“ – Благоевград, Нов български университет, Медицинския университет – София, Националната музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“. Изнесени са лекционни курсове и спецкурсове в бакалавърски и магистърски програми във висши учебни заведения в България (**542** часа в рамките на Докторантското училище към БАН **14** лекционни курса, изнесени от **8** лектори, и **110** часа в рамките на **3** спецкурса, изнесени от двама лектори) – проф. д.ф.н. М. Стаменов, проф. д.ф.н. А. Чолева-Димитрова, проф. д-р Св. Коева, доц. д-р М. Томов, доц. д-р Цв. Димитрова, гл. ас. д-р М. Тодорова, гл. ас. д-р Св. Лесева, гл.ас. д-р Ат. Атанасова. Гл. ас. д-р В. Сумрова е водила занятия по български език за чужденци към Докторантското училище на БАН, гл. ас. д-р Н. Данчева – към Медицинския университет в София, а гл. ас. д-р Хр. Кукова – към

Национална музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“. Проф. д-р А. Кочева е била гост лектор в Ягелонския университет в Краков, Полша. В рамките на програма „Еразъм+“ доц. Хр. Дейкова е изнесла цикъл от лекции в Коменския университет в Братислава, доц. д-р М. Влахова-Ангелова – в Атинския университет, доц. д-р Й. Кирилова – в Белградския университет, доц. д-р К. Кирилов – в Университета на Месина, Италия, а гл.ас. д-р Т. Брага – в Националния институт за ориенталски езици и цивилизация (INALCO) в Париж. Доц. д-р К. Кирилов е изнесъл цикъл лекции към Летния семинар по български език на Тиранския университет в Албания.

Гл. ас. д-р М. Михайлова-Паланска е лектор по български език в Коменския университет в Братислава, Словакия, гл. ас. д-р Н. Паскалев – в Букурещкия университет в Румъния, а гл.ас. д-р Р. Стоянова – в Белградския университет в Сърбия.

5. Иновационна дейност на звеното и анализ на нейната ефективност.

Научноизследователската дейност на Института е насочена към изучаването на българския език, който е неразривна част от националната идентичност. Иновационната дейност на Института е свързана с приложението на езиковите технологии в иновативни разработки и с развитието и прилагането на съвременни изследователски подходи и езикови технологии в обучението по български език – в рамките на договори по национални и международни проекти.

5.1. Осъществяване на съвместна иновационна дейност с външни организации и партньори, вкл. поръчана и договорирана с фирми от страната и чужбина.

Няма.

5.2. Извършен трансфер на технологии и/или подготовка за трансфер на технологии по договор с фирми, данни за полученото срещу това заплащане; данни за реализираните икономически резултати във фирмите (работни места, печалба, производителност, дял от новите продукти в общия обем на продажбите и т.н.).

Няма.

6. Стопанска дейност на звеното

6.1. Осъществяване на съвместна стопанска дейност с външни организации и партньори (продукция, услуги и др., които не представляват научна дейност на звеното), вкл. поръчана и договорирана от фирми от страната и чужбина.

Няма.

6.2. Отдаване под наем на помещения и материална база.

Институтът за български език отдава под наем площ с общ размер 16,5 кв.м.

6.3. Сведения за друга стопанска дейност.

Няма.

7. Кратък анализ на финансовото състояние на звеното за 2024 г.

Информацията е изготвена по данни, предоставени от главния счетоводител на Института за български език Мария Петрова.

Разпределената субсидия в началото на годината е 2 917 012 лв. Предоставената фактически субсидия е в размер на 3 392 908 лв. Увеличението е в във връзка с определянето на нови основни работни заплати на всички категории персонал, смятано от 01.04.2024 г.

Утвърдената планова численост на персонала за 2024 г. е 81 щатни бройки, а фактически заетите са средно 75, а средната годишна брутна работна заплата с увеличението

е 33 949 лв.

При определянето на бюджета субсидията е разпределена основно за следните разходи:

Компонент 1 – Заплати и осигурителни вноски – 2 461 933 лв.

Компонент 2 – Научен капацитет – 441 542 лв.

Компонент 3 – Средства за текуща издръжка – 14 125 лв.

В приоритетните и централизирани разходи от субсидия са включени и 767 лв., предназначени за издръжка на докторанти.

От сумата на субсидията са удържани 1355 лв. за плащане на лицензиране на абонаментното право на ползване на софтуерни продукти на Microsoft. Плащанията се извършват от БАН.

Изразходваните средства за процедури по ЗРАС – 1380 лв., обезщетения по КТ – 38 020 лв. и такса битови отпадъци – 3232 лв. се предоставят като безналичен трансфер.

Бюджетната субсидия е изразходвана за заплати и осигурителни вноски на персонала по трудови правоотношения, обезщетения по КТ, за провеждане на процедури по ЗРАС, за заплащане на режийните разходи и неотложни ремонти. Към края на годината Институтът няма неизплатени задължения към доставчици на стоки и услуги.

По решение на Научния съвет (Протокол № 7 от 18.04.2024 г.) 50% от средствата по Компонент 2 от бюджета на Института за български език (след приспадане на средствата за научни степени) са разпределени като допълнителни възнаграждения между служителите съгласно получените индивидуални научни резултати по Компонент 2 през предходния отчетен период.

Приходите на Института са на обща стойност 34 281 лв. и са основно от собствени дейности.

През 2024 г. Институтът е получил трансфери от сключени договори с ФНИ за обща стойност 150 000 лв., както и 78 310 лв. по проекти с МОН. Общо получени трансфери – 228 310 лв.

Получени са вътрешни трансфери от БАН в размер на 122 509,04 лв. в т.ч.:

- 2933,75 лв. по един проект ЕБР с Чехия, грантова схема II година;
- 7200 лв. – модул „Постдокторанти“ за 2024 г.;
- 3911,66 лв. – CNR – сътрудничество с Италия;
- 2933,75 лв. ЕБР – Полша, грантова схема I година;
- 1308,80 лв. възстановен разход за ЕБР;
- 73 190,90 лв. – ДСД-10-1/14.02.2024г. – II година ННП „Българистика“;
- 8745,18 лв. трансфер по РМС 495/20.07.2023 г. за стимулиране на публикационната дейност;
- 22 285 лв. – ННП „Образование с наука“ – първа година.

8. Издателската и информационната дейност на Института за български език за 2024 г.

Показателен за изследователската активност на учените от Института за български език е значителният брой научни и научнопопулярни публикации, излезли от печат през 2024 г. (228) и приети за печат (32).

Научната дейност на изследователите през 2024 г. беше отразена в значителен брой научни трудове: 176 научни публикации, от които 7 монографии), 84 публикации в издания, реферирани в Scopus, Web of Science и ERIH+: 24 са в Scopus и Web of Science (3 – в

категорията Q2, **3** – в категорията Q3, **16** – в категорията Q4), **60** – в издания в ERIH+; **30** са публикациите в издания, които са част от профилирани бази от данни; **54** са публикациите в реферирани издания, които не са индексирани в Scopus, Web of Science, ERIH+ или други профилирани бази от данни, тематични сборници, включително сборници от международни и национални научни форуми. Регистрираните цитирания и рецензиите за трудове на членове на Института през годината са общо **586**, от които **130** цитирания в издания в Web of Science или Scopus и **455** в други научни издания. Регистрирани са **11** цитирания на публикации на сътрудници на Института в дисертации и автореферати. Учени от Института са съставители и редактори на **14** издания, сред които **2** сборника от конференция, **3** тематични сборника, **8** броя на списания и поредици, **1** справочник.

Трите издания на Института за български език – списанията „Български език“ и „Балканско езикознание“ и годишникът „Известия на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ се нареждат сред най-престижните и търсени издания по българско и балканско езикознание. В тях публикуват свои трудове не само учени от Института, но и специалисти от други научни центрове към Българската академия на науките, от много български университети, а също и учени от чужбина.

През 2024 г. сп. „Български език“ е издало пълното си течение от 4 книжки и едно Приложение. Книжките са тематично ориентирани. Кн. 1 е на тема „Съвременна българска лексикология и лексикография“; кн. 2 е на тема „Езиково културноисторическо наследство“; кн. 3 е на тема „Нови изследвания в областта на българската и славянската етимология и на българската ономастична етимология“ и е посветена на 90-годишнината от рождението на проф. д.ф.н. Тодор Тодоров, а кн. 4 включва статии по въпроси на съвременния български език. Приложението за 2024 г. обхваща рецензирани доклади от Десетия форум „Българска граматика“ на тема „Феноменът устна реч“. В него са включени 31 статии и студии от автори от 14 научни институции от България (7 институции) и чужбина (7 институции). През 2024 г. са публикувани общо 58 научни статии и студии, 3 рецензии за научни книги, 2 хроники и 3 материала в рубриката „Годишнини и юбилеи“. Редовно се поддържа традиционната рубрика „Езикова култура“. Списанието се реферира в ERIH+, CEEOL, Slavic Humanities Index и др. Спечели финансиране по конкурса „Българска научна периодика 2025“ на Фонд „Научни изследвания“.

През 2024 г. беше подготвен и издаден том 63 (общо 200 страници) на списание „Балканско езикознание“, който съдържа общо 11 оригинални научни статии, 3 рецензии и 2 хроники, като втора книжка е посветена на 90-годишнината от рождението на проф. Тодор Ат. Тодоров. Голяма част от авторите в тома са представители на европейски страни – Румъния, Германия, Русия, Швейцария, Полша, а българските – на различни научни институции в страната. Четирима от авторите в този том публикуват за пръв път в списанието. Има трима млади учени и докторанти. През 2024 г. са привлечени нови рецензенти към списанието от страната и чужбина, представители на престижни научни организации в България, Европа и Америка. Списанието е включено в следните бази от данни: ANVUR, BRILL, ERIH+, L'Année philologique, MIAR, ProQuest, EBSCO Host, CEEOL (от 2020 г.), а в SCOPUS има импакт ранг (SJR) от 0.101 (Q4). Списанието спечели финансиране по конкурса на „Българска научна периодика 2025“ на Фонд „Научни изследвания“.

През годината излезе от печат том XXXVII (общо 391 печатни страници) на годишника „Известия на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, който съдържа 9 студии с автори от Института за български език, Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Института Гейт на Софийския университет „Св. Климент Охридски“,

Института по славянски филологии към Университета „Адам Мицкевич“ в Познан, Университета по архитектура, строителство и геодезия. Електронизирани са и предстои да бъдат публикувани още пет стари броя на списанието от периода 1951 – 1985 г. Изданието се индексира и реферира в ERIH+, CEEOL, РИНЦ, Slavic Humanities Index. Реферира се в Директорията за свободен достъп до научни ресурси (ROAD) и Академичния индекс за ресурси (ResearchBib). Според статистиката на Гугъл наука към 14.11.2024 г. списанието има 938 позовавания, h-индекс = 12 и i10-индекс = 21. Изданието спечели финансиране за издаването на следващия том в конкурса „Българска научна периодика 2025“ на Фонд „Научни изследвания“.

Интернет страниците на списание „Български език“ (<https://www.balgarskiezik.eu/>) и на „Известията на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин““ (<https://ibl.bas.bg/izvestiya/bg/>) предоставят достъп не само до съдържанието, но и до публикуваните през годината студии и статии, както и до публикациите от предходни броеве. Сборниците с доклади от ежегодната Международна годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ също са свободно достъпни онлайн, на страницата на Института, и се реферират в ERIH+ и CEEOL.

През изтеклата година беше извършена частична инвентаризация на библиотечния фонд на библиотеката (съгласно заповед № РД-09-9/28.02.2024 г.), при която не бяха установени липси. Беше направена проверка на 10% от библиотечния фонд на Института за български език (8% основен фонд, 2% старопечатни издания). Направена е сверка „девизу“ на фонда от периодичните издания с регистрационните картони на списания и периодични сборници. Постави се печат „Проверка 2024“ на всеки един от регистрационните картони на списания и периодични сборници и на всяка библиотечна единица. При извършената проверка на 3554 издания (книги, периодични издания, старопечатни издания) от библиотечния фонд на библиотеката не бяха установени липси. Фондът е нараснал със **170** библиотечни единици (книги – **82**, периодични издания – **88**). Посещенията през годината са **586**, ползвани библиотечни документи (томове) – **4478**.

Висока оценка заслужават усилията на учените от Института за български език за разпространяване и популяризиране на резултатите от научната дейност както в академичните среди, така и сред по-широки кръгове от обществото. През 2024 г. **45** сътрудници на Института са участвали общо в **59** международни и национални конференции, на които са изнесли **146** доклада.

През 2024 г. Институтът за български език беше организатор и съорганизатор на **4** национални (от които **3** с международно участие) и на **4** международни научни форума.

На 26.01.2024 г. в Българската академия на науките се състоя Третата международна научна конференция „Банатските българи – културно наследство, език и литература“. Съорганизатори на конференцията бяха Институтът за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при БАН, Институтът за литература при БАН, Институтът за етнология и фолклористика с Етнографски музей при БАН и Дружеството на банатските българи в България „Фалмис“. В конференцията участваха учени от България, Румъния и Сърбия – от Института за български език, Института за литература, Института за исторически изследвания и Института по философия и социология при БАН, Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, Букурещкия университет, Белградския университет, Института по балканистика при СНИ и Белградския институт за хуманитарни и социални изследвания. Гости на събитието бяха потомци на банатските българи, живеещи в България.

Традиционната Международна годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ се проведе на 15 и 16 май 2024 г. В нея взеха участие учени от

България, Албания, Германия, Полша, Румъния, Русия и Украйна (<https://ibl.bas.bg/confibl2024/>). Бяха изнесени 43 доклада, които бяха публикувани в сборника „Доклади от Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ (София, 2024)“. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2024. ISSN 2683-118X. Форумът получи финансовата подкрепа на Фонд „Научни изследвания“ по Процедурата за подкрепа на международни научни форуми, провеждани в Република България. Сборникът с рецензираните доклади от конференцията е включен в CEEOL и е рефериран в ERIH+.

Шестата международна научна конференция „Компютърната лингвистика в България“ (CLIB 2024) се състоя на 9 и 10 септември 2024 г. в гр. София. На 8 септември бяха проведени три обучения, свързани с автоматичното извличане на информация за събития от новини и компютърната обработка на морфологично и синтактично равнище. Участие в конференцията взеха над 90 изследователи и представители на бизнеса от България, Австрия, Албания, Великобритания, Испания, Италия, Канада, Латвия, Нидерландия, Румъния, Русия, САЩ, Сърбия, Финландия, Франция, Хърватия, Швеция и Япония. Лектори бяха д-р Веселин Стоянов, ръководител на отдела за изкуствен интелект към компанията „Том“ (Tome) в САЩ, проф. Вито Пирели, научен директор на Института за компютърна лингвистика към Националния съвет за научни изследвания на Италия, и проф. Йоаким Нивре от Университета на Упсала в Швеция, основен изследовател в проекта за универсални зависимости при формалното представяне на над 150 езика. Беше учредена и награда за най-добро изследване, в авторския екип на което участва студент или докторант. Сборникът от конференцията се индексира в Scopus, ACL Anthology и ISI Web of Science.

Единадесетият форум „Българска граматика“ на тема „Развой и съвременно състояние при формообразуването в българския език“ се проведе на 21 и 22 октомври 2024 г. Форумът бе организиран от Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките и Катедрата по български език на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и бе посветен на проф. д-р Иван Кочев във връзка с 90-годишнината от неговото рождение през 2025 г. Във форума взеха участие над 40 изследователи от страната и чужбина, които представиха разработки върху теоретични и научноприложни проблеми, свързани с морфологията, кодификацията и трудните правописни случаи.

Деветият форум „Изследователски подходи в обучението по български език“, който се състоя на 1 ноември 2024 г. в зала БИАД, ул. „Г. С. Раковски“ No 108). Бяха изнесени 20 доклада от участници от Института по български език, Института за философия и социология и Института по математика и информатика при БАН, Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, Югозападния университет „Неофит Рилски“, 1. ОУ „Иван Вазов“ – Свиленград, 21. СУ „Христо Ботев“, София, ОУ „Любен Каравелов“ – Хасково, Частно средно училище „Ръорих“, Частно средно училище „Българско школо“, 23. СУ „Фредерик Жолио-Кюри“ – София, 7. СУ „Св. Седмочисленици“ – София, 8. СУ „Арсени Костенцев“ – Благоевград, взеха участие като слушатели 64 учители от 36 училища в страната. За първи път се организира Специална сесия за учители и ученици, посветена на новите технологии и тяхното използване при преподаването и усвояването на български език. Присъстваха 12 ученици от 138. СУЗИЕ „Проф. Васил Златарски“ – София, Софийска математическа гимназия „Паисий Хилендарски“ и 128. СОУ „Алберт Айнщайн“ – София.

На 14 и 15 ноември 2024 г. в София се състояха XI Дриновски четения на тема: „Украйна и нейните съседи: проблеми на етногенезата, изграждането на нациите и

международните отношения в Централна и Източна Европа (от Средновековието до епохата на глобализацията)“. Международният научен форум беше организиран от Българската академия на науките (четири института, между които и Институтът за български език) в сътрудничество с Каразинския университет и Националната академия на науките на Украйна и с финансовата подкрепа на Центъра за академични изследвания (CAS) и Фонд „Конрад Аденауер“. В програмата бяха представени доклади на учени от 6 български и 8 украински академични института, над 40 университета и други висши учебни заведения в Украйна и България. Участие взеха и изследователи от Полша, Чехия, Унгария, Молдова, Германия и Великобритания. Материалите ще бъдат публикувани в 17-ия и 18-ия том на „Дриновски сборник“ – годишник на Българската академия на науките и Харковския национален университет „В. Н. Каразин“.

Институтът беше съорганизатор и на Петата международна конференция „Славистиката: европейски контекст“ в рамките на XXI международна научна конференция „Олбийски форум 2024: стратегии на страните от Черноморския регион в геополитическото пространство“, проведена на 20–23 юни 2024 г. в гр. Николаев, Украйна (*XXI Міжнародна Наукова Конференція Ольвійський форум – 2024: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі. Слов'янські студії: європейський контекст*).

Бяха организирани 8 семинара с чуждестранни гост лектори в рамките на поредицата от лингвистични семинари на Института за български език. На 14 март 2024 г. Наталия Длугош от Университета „Адам Мицкевич“ в Познан, Полша, изнесе лекция на тема *Equivalence relation of selected legal terms in Polish and/or Bulgarian court criminal sentences*. На 4 април 2024 г. Марек Майер от Лодзкия университет в Полша изнесе лекция на тема *Славянски етимологии: 1) украинското зайвий 'прекомерен, излишен', 2) полабското ja 'e'*. На 16 май 2024 г. проф. Йоанна Сатола-Сташковяк от Академията по хуманитарни и икономически науки, Лодз, Полша, изнесе лекция на тема *Из опыта по съставянето на българско-чужд речник*. На 4 юни 2024 г. доц. Илияна Кръпова от Венецианския университет „Ка' Фоскари“, Италия, изнесе лекция на тема *Финитност и фактивност в българския език в съпоставителен план*. На 6 юни 2024 г. проф. Гулиелмо Чинкуе от Венецианския университет „Ка' Фоскари“, Италия, изнесе лекция на тема *The hidden rules of cross-linguistic word order variation*. На 6 юни 2024 г. доц. Марияна Биелич от Катедрата по южнославянски езици и литератури на Философския факултет към Загребския университет изнесе лекция на тема *Фигуративността на езика в поезията на Христо Смирненски*. На 16 септември 2024 г. д-р Амал Хаддад Хаддад, преподавател в Катедрата по писмен и устен превод в Университета в Гранада и член на изследователската група LexiCon, изнесе лекция на тема *Computational linguistic approaches applied to environmental discourse across languages: EcoLexcion in Arabic*. На 23 октомври 2024 г. проф. Наталия Длугош от Института по славянски филологии при Университета „Адам Мицкевич“ в Познан, Полша, изнесе лекция на тема *Лингвистични аспекти на визуалната идентификация – българска терминология, свързана с украсяването и модификацията на тялото*.

В рамките на дейности по Националната програма „Неразказаните истории на българите“ на Министерството на образованието и науката трима учени от Института са участвали в организирането и провеждането на **четири** форума, насочени към българските общности в Сърбия и в Украйна.

24 учени са били членове на организационни и програмни комитети на **18** научни форума у нас и в чужбина: Международната годишна конференция на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“; Единадесетия форум „Българска граматика“; Деветия форум „Изследователски подходи в обучението по български език“, Шестата

международна конференция „Компютърната лингвистика в България“, Лингвистичния семинар на Института за български език; Единадесетите Дриновски четения „Украйна и нейните съседи: проблеми на етногенезата, изграждането на нациите и международните отношения в Централна и Източна Европа (от средновековието до епохата на глобализацията)“, Осемнадесетия международен конгрес на EURALEX, Международния филологически колегиум биенале „Слово и общество“, конференцията „Бележитите българи, оставили своя отпечатък в историята на Миколаевски регион, Украйна. Сергей Цвятко – виден българист и краевед“, Международния научен форум „Културни мостове: истории за значими българи в Сърбия“, „Страници от историята на бележити българи от Украйна от миналото към настоящето“ (посветена на 185-годишнината на Терновското училище), Международния научен форум „Пътят на светлината“ (Атина, Гърция, 10 – 11 май 2024 г.), конференцията „Южнославянският пансион на Тодор Минков и неговите бележити възпитаници“, Втора среща на научноизследователската мрежа UniDive, XXI Міжнародна Наукова Конференція Ольвійський форум– 2024: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі, Joint Workshop on Multiword Expressions and Universal Dependencies 2024 Joint International Conference on Computational Linguistics, Language Resources and Evaluation (COLING-LREC), Ciljano stvaranje novih reči i jezički inženjeri.

Публичните изяви в печатните и електронните медии, включващи и редовни коментари по езикови въпроси, са важни за популяризиране на резултатите от дейността на Института. През 2024 г. учените от Института са публикували **52** научнопопулярни статии и имат над **80** обществени и медийни изяви (интервюта, участия в телевизионни и радиопредавания, публични лекции и др.), в това число за Българската национална телевизия (предавания по БНТ1 и БНТ2) и Българското национално радио, Радио България, Радио София, Радио Благоевград, Нова телевизия, БТВ, „България Он Еър“, „Евронюз България“, ТВ СКАТ, във вестниците „Аз-буки“, „Земя“, „Българска армия“, както и в информационни сайтове и подкастове. В резултат на медийните изяви на учените Институтът активно присъства в публичното пространство.

За популяризиране на научните резултати и на езиковите ресурси, създавани в Института, през 2024 г. са изнесени публични лекции у нас и в чужбина: в Народното събрание на Р България (по случай Деня на будителите), в Регионалното управление на образование – гр. София, Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, Македонския научен институт, Профилирана езикова гимназия „Екзарх Йосиф I“ в гр. Ловеч, както и на семинар на майсторския клас към Журналистическата академия на БНР, на Форума Food & Beverage в „Event Space 2020“ на НДК, гр. София, на събития на Съюза на тракийските дружества в България в гр. София, Българското консулство в гр. Битоля, Териториална дирекция на архивите – гр. Смолян, Българско неделно училище „Св. св. Кирил и Методий“ в гр. Атина, Културно-информационния център „ЕРМА ПИРОТ“, Културно-информационния център – гр. Ниш, в Неаполския университет, Атинския университет, Британската асоциация по приложна лингвистика (BAAL). Показателен е стремежът на учените да публикуват свои разработки в интернет и да осигуряват онлайн достъп до създадени от тях езикови ресурси, което дава възможност на повече хора (вкл. неспециалисти) да се запознаят с тях и да ги използват.

9. Информация за Научния съвет на звеното.

Прилага се.

10. Копие от Правилника за работа в звеното.

http://ibl.bas.bg/wp-content/uploads/2014/09/Pravilnik_za_ustroystvoto_i_deynostta_IBE.pdf

Приложения към Годишния отчет на Института за български език за 2024 г.:

Препис-извлечение на Протокол от заседанието на Общото събрание и Научния съвет на Института за приемане на отчета.

Списък с излезлите от печат публикации през 2024 г., генериран от системата SONIX.

Списък на цитатите за 2024 г., генериран от системата SONIX.

Списък анекс на публикации и цитати за 2023 г. – допълнение, и информация по т. 3.16. от Критерий 3 по К2, съответно:

Списък с добавени публикации за 2023 г. (с отбелязан статус на изданията)

Списък с добавени цитати в издания в WoS и Scopus за 2023 г.

Списък с добавени цитати в други научни издания за 2023 г.

Информация по т. 3.16. от Критерий 3 по К2.

Илюстративен материал (илюстрации и пояснителен текст).

Информация за Научния съвет на звеното – справка за състава по т. 9 и информация за дейността.

Пълният вариант на Отчета на Института за български език за 2024 г. е достъпен на: <https://ibl.bas.bg/informatsiya/dokumenti/>.

27.01.2025 г.

Проф. д-р Лучия Антонова-Василева, директор на
Института за български език